

2021. I. félév

EUSTRAT

Műhelytanulmányok

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

2021. I. félév

EUSTRAT

Műhelytanulmányok

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Impresszum

**A Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Eötvös József Kutatóközpont
Európa Stratégia Kutatóintézet kiadványa**

Szerkesztőbizottság

Bagi Nikolettá Dóra
Pató Viktória Lilla
Schmidt Laura
Tóth Bettina

Lektor

Navracsics Tibor

A szerkesztőség címe: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

A szerkesztőség e-mail-címe: schmidt.laura@uni-nke.hu

Weboldal: <https://eustrat.uni-nke.hu>

Kiadó: Nemzeti Közszerológálati Egyetem, Ludovika Egyetemi Kiadó

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Olvasószerektők: Gergely Zsuzsánna, Resofszki Ágnes

Korrektor: Bíró Csilla

Tördelőszerkesztő: Fehér Angéla

ISBN 978-963-531-786-8 (elektronikus PDF)

ISBN 978-963-531-787-5 (ePub)

Tartalom

Szerzők rövid szakmai életrajza	5
EUSTRAT Műhelytanulmányok 2021. I. félév	10
<i>Gát Ákos Bence</i> Az Európai Unió 2020-ban VIII. – A jogállamiság-politika előretörése	11
<i>Tárnok Balázs</i> Az Európai Bizottság lesöpörte az asztalról a Minority SafePack kisebbségvédelmi kezdeményezést	16
<i>Gát Ákos Bence</i> Az EU Alapjogi Chartája – a kifogatott instrumentum?	24
<i>Gát Ákos Bence</i> Jogellenes próbálkozás Magyarország és Lengyelország megbüntetésére	27
<i>Tárnok Balázs</i> Vajúdtak a hegyek és egeret szültek – az uniós lobbí átláthatóvá tételének újabb felvonása	30
<i>Gát Ákos Bence</i> Az Európai Bíróság szerepvállalása az uniós jogállamiság-politikában	38
<i>Bence Ákos Gát</i> Charter of Fundamental Rights of the European Union: A Reinterpreted Instrument?	41
<i>Pató Viktória Lilla</i> Az Európai Unió 2020-ban X. – Digitális szakpolitikai összefoglaló	44
<i>Pató Viktória Lilla</i> Nyilvános és ingyenes digitális hálózatok, Magyarország pályázati teljesítménye a WiFi4EU projektben	49
<i>Pató Viktória Lilla</i> Integráció az innováció útján, megalakult az Európai Innovációs Tanács	53
<i>Pató Viktória Lilla</i> „Ez egy boldog nap” – 2021 Digitális Közgyűlés Lisszabonban	60
<i>Pató Viktória Lilla</i> Magyarország igazságügyi rendszerének digitális fejlettsége: tanulságok a 2021-es uniós igazságügyi eredménytábla mutatóiból	64
<i>Áron James Miszlivetz</i> Cybersecurity in the European Union: Possibilities and Perspectives	68
<i>Viktória Lilla Pató</i> How EU Council Pandemic-Trio-Presidency Fosters Artificial Intelligence	73

<i>Bagi Nikoletta Dóra</i>	
Tagállami mozgástér az Európai Szemeszter tükrében – avagy csorbítja-e az Európai Szemeszter a tagállamok önálló gazdaságpolitikáját	78
<i>Tárnok Balázs – Nagy Dénes András</i>	
Folytatódik? A nemzeti régiókról szóló európai polgári kezdeményezés jövője	83
<i>Varga Csilla</i>	
Kettős állampolgárság – az élet hol ad, hol elvesz	89
<i>Tárnok Balázs</i>	
Véget ért a nemzeti régiókról szóló európai polgári kezdeményezés aláírásgyűjtése – mi következik most?	92
<i>Tárnok Balázs</i>	
Újabb pofon a nemzeti kisebbségeknek és az európai értékekbe vetett hitnek az Európai Bizottságtól	100
<i>Balázs Tárnok</i>	
European Commission: Ukraine Must Respect the Rights of National Minorities	104
<i>Kalas Vivien</i>	
Új uniós szintű oktatáspolitikai célok a 2021–2030-as időszakra	109
<i>Kalas Vivien</i>	
Az Európai Unió céljai a digitális oktatás területén – változások és változatlanságok	113
<i>Bagi Nikoletta Dóra – Mislivetz Áron James</i>	
Európai Egyetemek: transznacionális szövetségek és innováció	118
<i>Varga Csilla</i>	
EU–Ukrajna társulási megállapodás: a fejlődés csupán nézőpont kérdése	124
<i>Mislivetz Áron James – Felde András Bence</i>	
Szerbia és az Európai Unió a táguló nyugat-balkáni térségben	127
<i>Bálint Pongrácz</i>	
Three Factors Contributing to the Worsening of Russian–Turkish Relations	140
<i>Petri Bernadett</i>	
Közös uniós független etikai testület víziója az Európai Parlamentben, avagy: „Épelméjű üdülővendégek nem lehet világfürdőhelyet bazírozni”	144
<i>Petri Bernadett</i>	
Vállalati etika járványhelyzetben – felelős vállalatirányítási előírások az uniós jogalkotásban	153
<i>Petri Bernadett</i>	
Képviselői mandátum és frakciótagság – mivel jár a Fidesz-delegáció távozása a néppárti képviselőcsoportból	160
<i>Nagy Dénes András</i>	
Visegrád 30: intézményesül a V4?	166

Szerzők rövid szakmai életrajza

Bagi Nikoletta Dóra a Nemzeti Közszerzőkatalógus Egyetem nemzetközi igazgatási alapszakán szerzett oklevelet 2020-ban, jelenleg az NKE kormányzás és vezetés mesterszakán folytatja tanulmányait. Egyetemi tanulmányai alatt két alkalommal nyerte el a Nemzeti Felsőoktatási Ösztöndíjat, illetve az Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíját. Érdeklődési körének fókuszában az Európai Unió jogrendszere, illetve Magyarország és az unióban betöltött szerepe áll.

Szakmai gyakorlatot folytatott az Országgyűlés Hivatalában, jelenleg az Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézetében gyakorol.

Gát Ákos Bence a párizsi Sciences Pón, a Strasbourgi Egyetemen, a Paris 1 Panthéon-Sorbonne Egyetemen és az ENA-n szerzett jogász-, politológus- és közigazgatási diplomákat, egy évig tanult ösztöndíjasként a barcelonai Pompeu Fabra Egyetemen. 2011-ben megalapította a Duel Amical – vitapolitika.hu nemzetközi internetes vitamagazint. 2014-től az Igazságügyi Minisztérium munkatársa és a Szegedi Tudományegyetem óraadója, kutatóként dolgozott a Századvég Alapítványnál, valamint jogi tanácsadóként az Európai Parlament elnöki kabinetében. 2018-ban lefordította Bertrand Mathieu francia alkotmányjogász professzor *A jog a demokrácia ellen?* című könyvét, 2019-ben saját könyve jelent meg *Küzdelem az európai színtéren – a Magyarországgal szembeni „jogállamiság”-kritika feltáratlan összefüggései* címmel.

Tudományos tevékenységét 2019-től a Nemzeti Közszerzőkatalógus Egyetemen folytatja doktoranduszként és az Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézet (Eustrat) kutatójaként.

Szakterületei közé tartoznak a francia–magyar kapcsolatok, az európai jog és az európai politika, fő kutatási témája az európai uniós jogállamiság-politika.

Kalas Vivien 2019-ben szerzett diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának politológia alapszakán. 2021-ben fejezte be tanulmányait az ELTE ÁJK politikatudomány mesterszakán.

2021 szeptemberétől az ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskolájának PhD-hallgatója.

Az Európai Unió 2020-ban VIII. – A jogállamiság-politika előretörése

A koronavírus-járvány sem hozott szünetet a jogállamiság körül kialakult európai politikai küzdelemben 2020-ban, sőt a jogállamiság témája még inkább előtérbe került. A jogállamiság stratégiai szerepet játszott az MFF-ről és a helyreállítási alapról folytatott költségvetési tárgyalásokban is, míg a Bizottság elkészítette első jelentését, amelyben minden uniós tagállamban megvizsgálta a jogállamiság helyzetét.

A jogállamiság a 2020-as esztendő egyik legmeghatározóbb európai politikai témája volt. Az Európai Parlament már az év legelső plenáris ülésén, 2020. január 15-én vitát tartott a jogállamiság magyarországi és lengyelországi helyzetéről. A két országgal szemben folytatott 7. cikk szerinti eljárásokról 2020. január 16-án állásfoglalást is elfogadott, amelyben megállapította, hogy véleménye szerint az említett országokban tovább romlott a jogállamiság helyzete. Ezenkívül felszólította a Tanácsot, hogy a folyamatban lévő 7. cikk szerinti eljárásokat gyorsítsa fel, valamint – az uniós intézmények¹ közötti hatalmi versengést² is tükrözve – kifogásolta, hogy továbbra sem kap meghívást a Tanács 7. cikk szerinti eljárásokkal kapcsolatos üléseire. Ismételten egy, a saját elképzelései alapján felvázolt globális jogállamisági mechanizmusra tett javaslatot, valamint szorgalmazta az uniós költségvetés és a jogállamiság összekapcsolását.

Az Európai Parlament említett állásfoglalásából már év elején látszódott, hogy az intézmény a jogállamiság tekintetében 2020-ban is a korábbi években kialakított tendenciát szándékozott követni. A koronavírus-járvány azonban csakhamar érdekes próbatétel elé állította az uniós intézményeket. Az élet minden területére hatással lévő vírus az egész európai uniós napirendet felforgatta: az uniós intézmények hosszabb-rövidebb ideig megbénultak, vagy

¹ Navracsics Tibor: *Az Európai Unió 2020-ban I. – Az intézmények*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. december 21.

² Gát Ákos Bence: *A jogállamiság-vita mögött meghúzódó uniós intézményi harcok*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. december 4.

minimális működésre álltak át,³ számos politikai kezdeményezést (mint például az Európai Unió jövőjéről szóló konferencia),⁴ illetve különböző szektorális politikai dossziékat elhalasztottak. A tagállamok sorra hozták a válságintézkedéseket, a középpontba az emberéletek mentése került. Ebben a rendkívüli helyzetben az európai intézményeknek, köztük az Európai Parlamentnek is prioritálnia kellett. El kellett döntenie, hogy a megváltozott körülmények között mely kérdésekre kerüljön a hangsúly.

A világválság okozta súlyos helyzetben a szokásos politikai küzdelmeket akár fel is függeszthették volna. Az uniós intézmények és a különböző tagállamok félretehették volna nézeteltéréseiket, hogy az európai szolidaritás és bajtársiasság nevében egymást erősítve küzdhessenek a vírus ellen. Ez a forgatókönyv zárójelbe tehetné volna az uniós országokat és intézményeket mélyen megosztó jogállamisági vitákat⁵ is.

Erre azonban nem került sor. A járvány alatt a jogállamiság-vita ahelyett, hogy felfüggesztésre került volna, még erőteljesebben lángra lobbant. A koronavírus-járvány alatt hozott válságintézkedések további alapjogi ütköztetéseket szolgáltattak az uniós jogállamiság-politikát szervező erő részére. Bár minden tagállam az állampolgárok szabadságát korlátozó rendkívüli intézkedéseket vezetett be, a válságintézkedések kapcsán ismételten Magyarország és Lengyelország került a bírálatok keresztútjára.

Az uniós jogállamiság-politika a járvány alatt is egyértelműen az uniós intézmények fő prioritásai között maradt. Ezt támasztja alá az Európai Parlament 2020. április 16–17-i plenáris ülésén megszavazott állásfoglalása is, amely címe alapján a „Covid-19-világválság és annak következményei elleni küzdelem érdekében megvalósított összehangolt uniós fellépésről” szöveg, mégis külön bekezdéseket szentelt annak, hogy Magyarországot és Lengyelországot a válságkezelés kapcsán elítélje. A járvány miatt távműködésre átállt, elviekben csak a halasztást nem tűrő ügyeket megvitató Európai Parlament 2020. május 14-i plenáris ülésén a magyarországi veszélyhelyzeti kormányzásról és annak a jogállamiságra és az alapvető jogokra gyakorolt hatásáról külön vitát is szervezett.

³ Petri Bernadett: *Münchenben báró a mocsárban – Az Európai Parlament áprilisi távolsági plenáris ülése a koronavírus elleni küzdelemről*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. április 16.

⁴ Gát Ákos Bence: *Késik az Európa Jövőjéről szóló konferenciasorozat*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. június 24.

⁵ Gát Ákos Bence: *The Rule of Law Debate and the Covid-19 Pandemic: Towards an Ever Divided Union?* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. június 26.

Annak, hogy az uniós szinten a megosztó jogállamiság-politika a járvány alatt még nagyobb teret nyert, többféle oka lehet. A jogállamisági bírálatok megfogalmazói cselekvésüket nyilvánvalóan nemes tettként értelmezik, amely szerint még a legnehezebb válságidőszakban is szilárdan kiálltak a jogállamiság értéke mellett. A kontextus alaposabb vizsgálatával azonban más lehetséges okok is felfedezhetők.

A járvány kirobbanásakor egyes uniós intézmények megbénultak, illetve jelentősen veszítettek cselekvőképességükből, míg a tagállami kormányok az első pillanattól fogva a járvány elleni védekezés főszereplői voltak. A „jogállamiságért való aggódás” emiatt a háttérbe szorult politikai és intézményi szereplők egyfajta pótcselekvéseként is értelmezhető, amely komolyabb gyakorlati erőfeszítéseket nem igényelt, a napilapokban azonban annál hangzatosabb szalagcímetek tett lehetővé. Míg a tagállami kormányzatok sorra hozták a válságintézkedéseket, egyes uniós szereplők cselekvőképtelenségükből kifolyólag ezen intézkedések folyamatos, hangos bírálatára berendezkedve igyekeztek magukat a köztudatban tartani. A jogállamiság témája így megmentette a járvány alatt háttérbe szorult politikai szereplőket a feledésbe merüléstől, és 2020-ban a nemzetközi média még többet tárgyalt sláger témájává vált.

A jogállamiság-politika közfigyelem-elterelő képessége jól jöhetett egyes EU-s országok vezetőinek is, akik általában a magyarországinál és lengyelországinál jóval drasztikusabb intézkedéseket hoztak (egész települések, régiók hermetikus lezárása, rendkívül szigorú büntetések kiszabása a kijárási tilalmat megszegőkre stb.). Az ilyen típusú intézkedések élet csökkenthette, ha az adott országok állampolgárai azt olvashatták a sajtóban, hogy az uniós intézmények a magyar és lengyel helyzetért aggódnak leginkább, amiből arra lehetett következtetni, hogy van, ahol „rosszabb a helyzet”.

A jogállamiság témája a többéves uniós költségvetéshez kötődő politikai stratégiák miatt is felszínen kellett hogy maradjon 2020-ban. Az MFF-fel és a helyreállítási alappal kapcsolatos tárgyalásokról napvilágot látott nyilatkozatok és cikkek alapján egyértelmű, hogy a jogállamiság témája bizonyos országok és uniós intézmények tárgyalási stratégiájának meghatározó elemét képezte. A jogállamiság egyrészt egyszerű alkueszközt jelentett egyes tagállamoknak, hogy több pénzt szerezzenek meg maguknak, másrészt pedig hosszabb távú európai érdekérvényesítési kalkulációkat szolgált. A jogállamiság költségvetési tárgyalásokban betöltött kulcsszerepét támasztja alá az is, hogy a járványhelyzetből adódó sürgősség ellenére az Európai Parlament a 2020. július 21-i európai tanácsi megállapodást követően is majdnem fél

éven keresztül blokkolta az MFF-et és a helyreállítási alapot a jogállamiságra hivatkozva.

Végül, de nem utolsósorban, az Európai Bizottság 2020. szeptember 30-án jelentette meg első, éves jogállamisági jelentését.⁶ Ezáltal 2020-ban újabb fontos mérföldkövet tettek le, amely tovább intézményesítette az uniós jogállamiságpolitikát. Az elmúlt évtizedben kialakított uniós jogállamisági eszköztár⁷ újabb elemmel bővült, amelynek lényege, hogy a Bizottság immár minden évben, minden tagországban monitorozza a jogállamiság helyzetét. Az összes tagállamra kiterjesztett vizsgálódás eredetileg azzal az ígérettel kecsegtetett, hogy a jogállamisági vitákat függetlenebb, objektívebb mederbe tereli. A Bizottság által közzétett dokumentum azonban a fő tendenciákat illetően nem hozott változást, hiszen egyértelműen Magyarország és Lengyelország esetében fogalmazta meg a legszigorúbb megállapításokat.

Mindent egybevetve megállapítható, hogy 2020-ban a jogállamiság körüli politikai viták végig meghatározó szerepet játszottak. Kérdés, hogy 2021-ben is ilyen intenzitással folytatódik-e a trend.

2021. január 6.

Felhasznált irodalom

- Gát Ákos Bence: *Az Európai Unió és a jogállamiság: az elmúlt évtized trendje*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. március 30. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/03/30/az-europai-unio-es-a-jogallamisag-az-elmult-evtized-trendje>
- Gát Ákos Bence: *Késik az Európa Jövőjéről szóló konferenciasorozat*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. június 24. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/06/24/kesik-az-europa-jovojerol-szolo-konferenciasorozat>
- Gát Ákos Bence: *The Rule of Law Debate and the Covid-19 Pandemic: Towards an Ever Divided Union?* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. június 26. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/06/26/the-rule-of-law-debate-and-the-covid-19-pandemic-towards-an-ever-divided-union>
- Gát Ákos Bence: *A jogállamiság-vita mögött meghúzódó uniós intézményi harcok*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. december 4. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/12/04/a-jogallamisag-vita-mogott-meghuzodo-unios-intezmenyi-harcok>

⁶ Gát Ákos Bence: *Jogállamisági jelentés: egyre több fórumon vonhatják kérdőre egymást a tagállamok*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. november 11.

⁷ Gát Ákos Bence: *Az Európai Unió és a jogállamiság: az elmúlt évtized trendje*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. március 30.

Az Európai Unió 2020-ban VIII. – A jogállamiság-politika előretörése

Navracsics Tibor: *Az Európai Unió 2020-ban I. – Az intézmények.* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. december 21. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/12/21/az-europai-unio-2020-ban-i-az-intezmenyek>

Petri Bernadett: *Münchhausen báró a mocsárban – Az Európai Parlament áprilisi távolsági plenáris ülése a koronavírus elleni küzdelemről.* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. április 16. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/04/16/munchhausen-baro-a-mocsarban-az-europai-parlament-aprilisi-tavolsagi-plenaris-ulese-a-koronavirus-elleni-kuzdelemrol>

Az EUSTRAT Műhelytanulmányok a Nemzeti Közszerológati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézet munkatársainak azon gyorsjelentéseit tartalmazza, amelyek meghaladják egy blogbejegyzés terjedelmét, tanulmányok előtanulmányaiként szolgálnak. Célunk, hogy minél aktuálisabb témákat dolgozzunk fel kutatási részeredmények bemutatásával. Az elemzések az Európai Bizottság struktúrájának megfelelően a magyarországi viszonylatban is kiemelten kezelt szakpolitikákat fogják össze, úgymint a biztonság- és védelempolitika, a demokrácia és jogállamiság, a digitalizáció, a gazdaság és pénzügy, a kisebbségpolitika, az oktatás és kultúra, valamint a szomszédsg- és bővítéspolitika.

A tanulmánykötetet ajánlom az Európai Unió iránt érdeklődő szakmai közvélemény számára, amely az európai integrációról való intenzívebb kommunikációt szolgálja magyar és angol nyelven egyaránt.

The EUSTRAT Working Papers contains quick reports from the researchers of the Europe Strategy Research Institute of the Eötvös József Research Center at the University of Public Service, which exceed the scope of a blog post, and serve as preliminary studies. Our goal is to process current topics by presenting partial research results. In line with the structure of the European Commission, the analyses bring together policies that are a priority in Hungary, such as security and defence policy, democracy and the rule of law, digitalisation, economy and finance, minority policy, education and culture, neighbourhood and enlargement policy.

I recommend the working papers to the professional public interested in the European Union, which serves for more intensive communication about European integration in both Hungarian and English languages.